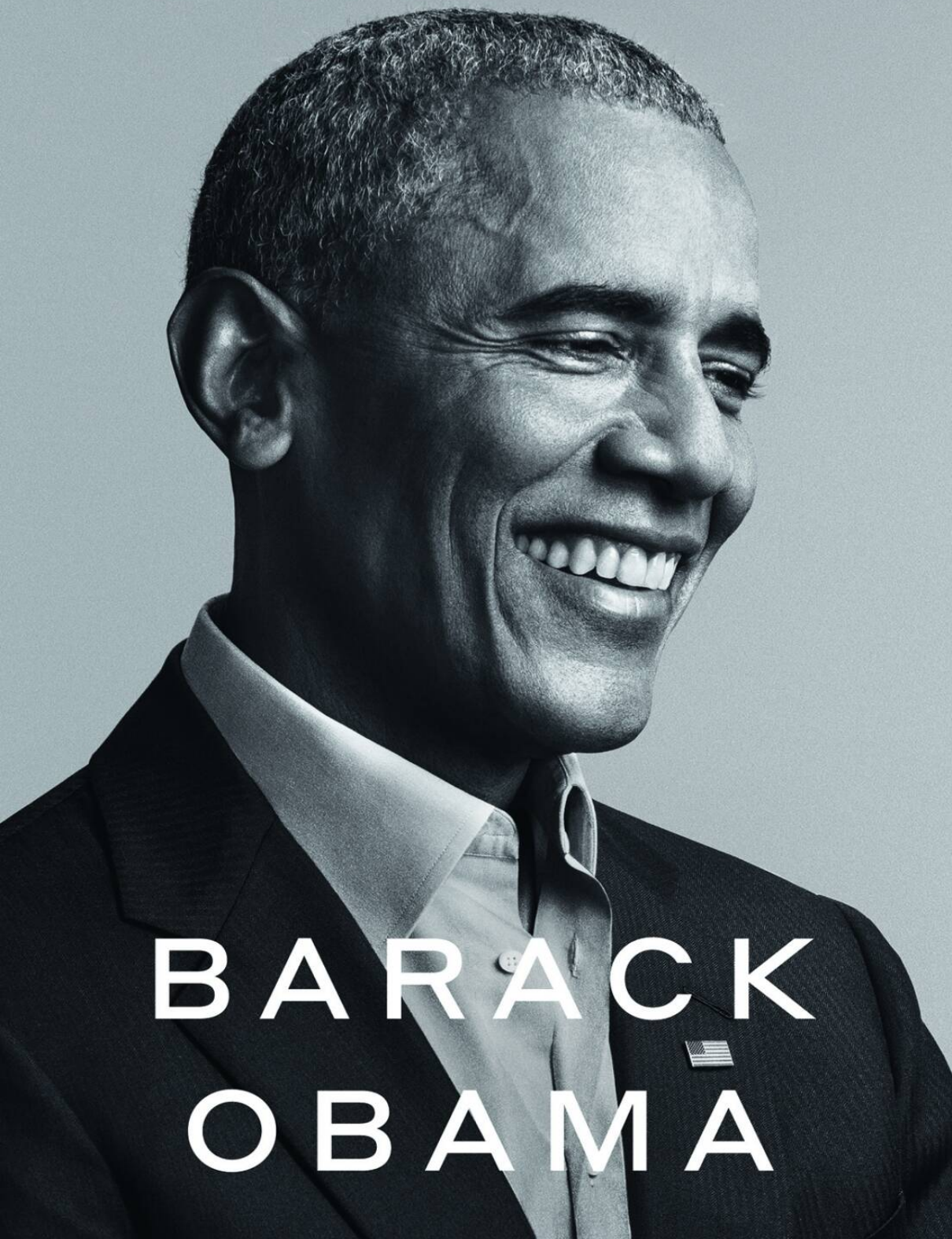

ZEMĚ ZASLÍBENÁ

BARACK
OBAMA

ZEMĚ ZASLÍBENÁ

ZEMĚ ZASLÍBENÁ

BARACK
OBAMA

PŘELOŽIL MARTIN SVOBODA

ARGO

A Promised Land

Czech edition © Argo, 2021

Copyright © 2020 by Barack Obama

All rights reserved

This translation published by arrangement with the Crown Publishing Group,
a division of Penguin Random House LLC.

Translation © Martin Svoboda, 2021

Jacket design © Christopher Brand, Martin Radimecký

Front-jacket photograph © Pari Dukovic

Back-jacket photograph © Dan Winters

ISBN 978-80-257-3632-6 (váz.)

ISBN 978-80-257-3708-8 (e-kniha)

Michelle – svojí lásce a životní partnerce

a

Malii a Sashe – v jejichž oslnivé záři je vše radostnější

Ó, uháněj a neumdlévej,
uháněj a neumdlévej,
uháněj a neumdlévej,
shledáme se všichni v zemi zaslíbené.

— Z AFROAMERICKÉHO SPIRITUÁLU

Nepodceňujte naše síly,
sáhli jsme si
na nekonečno.

— ROBERT FROST, „KITTY HAWK“

OBSAH

PŘEDMLUVA	11
ČÁST PRVNÍ SÁZKA	15
ČÁST DRUHÁ ANO, MŮŽEME	93
ČÁST TŘETÍ RENEGÁT	219
ČÁST ČTVRTÁ SPRAVEDLIVÝ BOJ	347
ČÁST PÁTÁ SVĚT, JAKÝ JE	443
ČÁST ŠESTÁ V SUDU	533
ČÁST SEDMÁ CHŮZE PO LANĚ	637
PODĚKOVÁNÍ	719
ZDROJE FOTOGRAFIÍ	723
POZNÁMKA PŘEKLADATELE	729
GLOSÁŘ	730
REJSTŘÍK	734

PŘEDMLUVA

Tuto knihu jsem začal psát krátce po skončení svého prezidentství – poté, co jsme s Michelle naposled nastoupili do letounu Air Force One a odletěli na západ na dlouho odkládanou dovolenou. Nálada na palubě byla hořkosladká. Oba jsme byli vyčerpaní, fyzicky i emocionálně, nejen z dřiny předchozích osmi let, ale také z nečekaného výsledku voleb, v nichž si voliči za mého nástupce vybrali člověka stojícího v příkrém protikladu vůči všem našim hodnotám. Přesto jsme se poté, co jsme doběhli svoji část závodu, těšili ze skutečnosti, že jsme ze sebe vydali to nejlepší – a že přese všechno, co jsem ve funkci prezidenta nedokázal, přes všechny vysněné projekty, které se mi nepodařilo uskutečnit, je naše země v lepším stavu, než když jsem do úřadu vstupoval. Celý měsíc jsme potom s Michelle vyspávali, užívali si poklidných večerí, chodili na dlouhé procházky, koupali se v oceánu, bilancovali, oživovali své přátelství a znovu objevovali svou lásku – a plánovali méně rušné, ale snad neméně uspokojujivé druhé dějství našeho života. A když jsem byl konečně připraven vrátit se k práci a usedl ke stolu s perem a blokem (pořád píšu rád rukou; zjišťuju totiž, že na počítači vyhlízejí i mé nejhrubší koncepty příliš hladce a nedomyšlené nápady halí závoj úhlednosti), měl jsem už v hlavě o knize jasnou představu.

Chtěl jsem především upřímně vykreslit, jak moje působení ve funkci vypadalo – zaznamenat nejen klíčové historické události, k nimž za mé vlády došlo, a významné postavy, s nimiž jsem přišel do styku, ale také popsat některé politické, ekonomické a kulturní protiproudy, které spoluurčovaly výzvy, jimž moje vláda čelila, a rozhodnutí, jež jsem s týmem v reakci na ně činil. Kde to jen bylo možné, chtěl jsem dát čtenářům zakusit, jaké to je, být prezidentem Spojených států; chtěl jsem poodhrnout oponu a připomenout lidem, že přes veškerou moc a okázalost je prezidentství pořád jenom práce a naše federální vláda lidský podnik jako každý jiný, že muži a ženy pracující

v Bílém domě zažívají každý den stejnou směsicí uspokojení, zklamání, pracovních třenic, průšvihů a drobných vítězství jako zbytek jejich spoluobčanů. Nakonec jsem chtěl odvyprávět i osobnější příběh, jenž by mohl inspirovat mladé lidi uvažující o službě veřejnosti – jak moje kariéra v politice opravdu začala tím, že jsem hledal, kam bych zapadl, jak jsem se pomocí ní snažil objasnit rozličné prameny svého smíšeného původu a jak se mi až tím, že jsem svůj osud spoutal s něčím větším, než jsem sám, konečně podařilo nalézt kýžené společenství a dát svému životu smysl.

Říkal jsem si, že bych to mohl zvládnout přibližně na pěti stech stranách. Čekal jsem, že zhruba do roka budu mít hotovo.

Sluší se říct, že mi psaní nešlo přesně podle plánu. Navzdory mým nejlepším úmyslům rostla kniha do délky i do šíře – a z toho důvodu jsem se ji nakonec rozhodl rozdělit do dvou svazků. Jsem si až trapně vědom skutečnosti, že nadanější autor by nejspíš přišel na to, jak odvyprávět tentýž příběh stručněji (koneckonců, v rezidenci Bílého domu jsem měl pracovní hned vedle Lincolnovy ložnice, v níž ve skleněné vitrině leží podepsaný exemplář gettysburského projevu čítajícího pouhých 272 slov). Ale pokaždé když jsem začal psát – ať už abych vyličil úvodní fáze své předvolební kampaně nebo reakci své vlády na finanční krizi, vyjednávání s Rusy ohledně omezení jaderných zbraní nebo síly, které vedly k arabskému jaru –, zjistil jsem, že se v duchu vzpírám jednoduchému lineárnímu vyprávění. Často jsem cítil povinnost zasadit rozhodnutí, k nimž jsem dospěl já sám anebo jiní, do určitého kontextu a nechtěl jsem tyto doprovodné okolnosti odsouvat do poznámek pod čarou či na konci knihy (oboje nesnáším). Uvědomil jsem si, že své pohutky nedokážu vždy vysvětlit pouhým odkazem na kvanta ekonomických dat nebo popisem vyčerpávající porady v Oválné pracovně – utvářel je totiž i hovor s cizím člověkem během předvolební kampaně, návštěva vojenské nemocnice nebo ponaučení z dětství, jež mi o celé roky dříve udělila maminka. Opakovaně mi ve vzpomínkách vystávaly zdánlivě podružné detaily (jak jsem se snažil najít poklidné místo, kde bych si mohl večer zakouřit, jak jsme se s týmem na palubě prezidentského letounu nasmáli nad kartami), které odrážely moji žitou zkušenost oněch osmi let strávených v Bílém domě tak, jak to oficiální záznam nikdy nedokáže.

Kromě toho, že jsem zápolil s psaním samotným, jsem také plně nepředjímal, k čemu všemu dojde během těch tří a půl let po mém posledním letu v Air Force One. Zatímco tu sedím a píšu, svírá naši zemi stále celosvětová pandemie a doprovodná hospodářská krize, jejichž výsledkem je v Americe více než 178 000 mrtvých, zavřené podniky a milióny lidí bez práce. Po celé

zemi vyšli lidé ze všech společenských vrstev do ulic, aby protestovali proti úmrtím neozbrojených černochů a černošek z rukou policie. Asi nejnepokojivější je však skutečnost, že se naše demokracie podle všeho potácí na pokraji krize – krize plynoucí ze zásadního sporu mezi dvěma protichůdnými představami o tom, jaká Amerika je a jaká by měla být; krize, v níž je naše občanská polis rozpolcená, našťavaná a nedůvěřivá a jež dále přispívá k narušování nejen institucionálních norem a procedurálních pojistek, ale i shody na základních faktech, která dříve jak republikáni, tak demokraté považovali za daná.

Tento spor není samozřejmě nový. V mnoha ohledech vymezuje americkou zkušenost. Je vetknut už v zakládajících listinách, jež mohou hlásat, že všichni lidé jsou si rovni, ale zároveň pokládat otroka za člověka jen ze tří pětin. Dochází výrazu v našich nejranějších soudních rozsudcích, jako když předseda Nejvyššího soudu stroze vysvětluje původním obyvatelům Ameriky, že se jejich kmen nemůže dovolávat práv na převod majetku, poněvadž soud dobyvatele není způsobilý uznat oprávněné nároky osob dobyvatelem podrobených. Tohoto sporu se týkaly boje nejen na polích Gettysburgu a Appomattoxu, ale také v síních Kongresu, na mostu v Selmě, na kalifornských vinicích i v newyorských ulicích – vedli je nejen vojáci, ale častěji též odboroví předáci, sufražetky, portýři na železnici, studentští vůdci, vlny přistěhovalců a LGBTQ aktivisté, vyzbrojení pouze transparenty, letáky a botami s pevnou podrážkou. V jádru této dlouhotrvající bitvy tkví jednoduchá otázka: Máme zájem o to, sladit americkou realitu s americkými ideály? Pokud ano, opravdu věříme, že naše pojetí samosprávy a individuální svobody, rovnosti příležitostí a rovnosti před zákonem platí pro všechny? Nebo jsme naopak odhodláni, v praxi, pokud ne dle zákona, uchovat tyto výdobytky pouze pro hrstku vyvolených?

Jsem si vědom názoru některých, že je na čase zbavit se našeho mýtu – že jak při zkoumání americké minulosti, tak i jen při letmém pohledu na dnešní novinové titulky vychází najevo, že ideály tohoto národa stály vždy až na druhém místě za dobýváním a porobou, rasovým kastovním systémem a drancířským kapitalismem; a předstírat opak znamená být spoluvinen na hře zfxixlované od samého počátku. A přiznávám, že při psaní této knihy a během úvah o mém prezidentství a o všem, k čemu došlo po něm, nastávaly chvíle, kdy jsem se musel ptát sám sebe, zda jsem se při vyslovování pravdy tak, jak jsem ji viděl, příliš nemírnil, zda jsem nebyl příliš opatrný ve slovech i činech, poněvadž jsem byl přesvědčený, že když se budu dovolávat, slovy Lincolna, vznešenějších stránek naší povahy, budu mít větší šanci vést nás směrem k Americe, jež nám byla přislíbena.

Nevím. S jistotou však mohu říct jedno: stále ještě nejsem připraven zřít se potenciálu Ameriky – nejen kvůli budoucím generacím Američanů, ale kvůli celému lidstvu. Jsem totiž přesvědčený, že pandemie, kterou v současnosti zažíváme, je jednak projevem neutuchajícího pochodu ke vzájemně propojenému světu, v němž na sebe budou národy a kultury nevyhnutelně narážet, jednak pouhým škobrtnutím na něm. V takovém světě globálních dodavatelských řetězců, okamžitých převodů kapitálu, sociálních médií, nadnárodních teroristických sítí, klimatických změn, masové migrace a setrvale narůstající složitosti se buďto naučíme žít v pospolitosti, spolupracovat a uznávat důstojnost druhých, nebo zahyneme. A tak svět hledí na Ameriku – jedinou velmoc v dějinách skládající se z lidí ze všech koutů planety a zahrnující všechny rasy, víry a kulturní zvyklosti –, aby zjistil, zda náš demokratický experiment uspěje. Zda dokážeme to, co nedokázal žádný národ před námi. Zda ve skutečnosti dokážeme žít ve smyslu svého kréda.

Stále ještě není rozhodnuto. Ve chvíli, kdy vyjde tento první svazek, už bude po volbách, a přestože si myslím, že nikdy nebylo v sázce tolik, vím také, že žádné volby samy o sobě tuto otázku nevyřeší. Pokud si uchovávám naději, je to proto, že jsem se naučil vkládat důvěru ve své spoluobčany, především ty z nastupující generace, pro něž je zřejmě přesvědčení o rovné hodnotě všech lidí druhou přirozeností a kteří se dožadují zhmotnění principů, o nichž jim rodiče a učitelé tvrdili, že platí, byť tomu možná sami nikdy úplně nevěřili. Tato kniha je víc než komukoliv jinému určená právě těmto mladým lidem – jako pobídka k tomu opět přebudovat svět a pomoci tvrdé práce, odhodlání a velké dávky představivosti dát vzniknout Americe, jež se konečně sblíží se vším, co je v nás nejlepší.

srpen 2020

ČÁST PRVNÍ

SÁZKA

KAPITOLA PRVNÍ

Ze všech místností, sálů a památných prostor, které tvoří Bílý dům a přilehlé pozemky, jsem si nejvíc oblíbil Západní kolonádu.

Po osm let rámovala můj pracovní den, po ní jsem na čerstvém vzduchu docházel zhruba minutu z domova do kanceláře a zpět. Tam jsem vždycky ráno pocítil první políček zimního větru nebo závan letního vedra, tam jsem si urovnával myšlenky, procházel si v duchu nadcházející schůzky, chystal si argumenty pro nedůvěřivé kongresmany nebo nervózní voliče, připravoval se na různá rozhodnutí nebo rodící se krizi.

V dřevních dobách Bílého domu se kanceláře výkonné moci a sídlo prezidentské rodiny vešly pod jednu střechu a Západní kolonáda byla pouhou stezkou ke koňským stájím. Ale když do úřadu nastoupil Teddy Roosevelt, rozhodl, že do jedné budovy nemůže vměstnat moderní vládní tým a šest hlučných dětí, a zachovat si přitom o zdravý rozum. Nařídil vystavět novou budovu, z níž postupně vzniklo Západní křídlo s Oválnou pracovnou, a v průběhu desítek let a následujících prezidentství se vynořila současná podoba kolonády: ze severu a západu obepíná Růžovou zahradu – na severní straně je silná zeď, čistá a nezdobená, až na vysoko umístěná půlkruhová okna, na západní stojí majestátní bílé sloupy, jako čestná stráž hlídající bezpečný průchod.

Obecně vzato chodím dost pomalu – po havajsku, jak často, někdy i s náznakem netrpělivosti, říká Michelle. Po kolonádě jsem ale krácel jinak, byl jsem si totiž vědom dějin, jež se zde psaly, i těch, kteří zde pracovali přede mnou. Krok se mi dloužil, krácel jsem křepčeji, v ozvěně mé chůze se na dlažbě odrážely kročeje agentů ochranky rázujících pár metrů za mnou. Když jsem došel k rampě na západním konci kolonády (památce na Franklina Delana Roosevelta a jeho invalidní vozík – představuju si, jak se usmívá, s vystrčenou bradou, cigaretovou špičku pevně sevřenou v zubech, a s námahou

zdlouvá nakloněnou rovinu), vždycky jsem zamával na strážce v uniformě za prosklenými dveřmi. Někdy se za ním tlačil hlouček překvapených návštěvníků. Pokud jsem měl čas, potrásl jsem si s nimi rukou a zeptal se, odkud jsou. Většinou jsem ale jen zahrnul doleva, prošel podél zdi, za kterou se nachází Vládní salónek, a vklouzl postranními dveřmi do Oválné pracovny. Tam jsem pozdravil svůj osobní tým, popadl denní rozvrh a šálek horkého čaje a vrhl se do práce.

Během týdne jsem několikrát vyšel na kolonádu a narazil na zahradníky – zaměstnance Správy národních parků – pracující v Růžové zahradě. Byli to většinou starší muži, v zelených khaki uniformách, někdy měli na hlavě proti slunci měkké klobouky stejné barvy, nebo byli kvůli zimě navlečení do tlustých bund. Když jsem neměl naspěch, občas jsem se u nich zastavil a pochválil jim čerstvou výsadbu nebo se poptal, jakou spoušť napáchala v noci bouřka, a oni o své práci vyprávěli s nenápadnou pýchou. Byli to nehovorní chlapi, i mezi sebou se domlouvali jen gestem či pokývnutím brady, každý se soustředil na vlastní úkol, ale jako celek postupovali se sladěnou elegancí. Jeden z nejstarších, vysoký, šlachovitý černoch s propadlými lícemi, se jmenoval Ed Thomas a pracoval v Bílém domě už čtyřicet let. Když jsem ho potkal poprvé, sáhl do zadní kapsy kalhot pro hadřík a utřel si ruku, než mi jí potrásl. Moje ruka se v té jeho, žilnaté a sukovité jako kořeny stromu, úplně ztratila. Zeptal jsem se ho, jak dlouho chce ještě v Bílém domě pracovat, než odejde do důchodu.

„Nevím, pane prezidento,“ odvětil. „Já dělám rád. Klouby mi už trochu tuhnou, ale říkal jsem si, že s váma tu ještě zůstanu. Aby zahrada vypadala k světu.“

A ona opravdu nemohla vypadat lépe. V každém rohu vrhaly stín vysoké magnólie, živé ploty byly husté a jasně zelené, plané jabloně pečlivě prořezané. A květiny, předpěstované ve sklenících o pár kilometrů dál, v jednom kuse sršely barvami – červenou, žlutou, růžovou a fialovou, na jaře se tu houfovaly tulipány, hlavičky natočené k slunci, v létě zase světle fialové otočnice, muškáty a lilie, na podzim chryzantémy, astrы a luční kvítky. A vždycky pár růží, většinou červených, ale někdy i žlutých nebo bílých, v květu doslova zářících.

Pokaždé když jsem kráčet po kolonádě nebo se zadíval z okna Oválné pracovny, měl jsem na očích dílo mužů a žen, kteří pracovali venku. Připomínali mi nevelký obraz od Normana Rockwella, který mi visel na zdi vedle portrétu George Washingtona a nad bustou Martina Luthera Kinga: pět postavíček s různým odstínem pleti, dělníků v montérkách, všichni visí na

provazech na pozadí jasně modré oblohy a čistí pochodeň sochy Svobody. Muži na obraze a zahradníci v zahradě – jsou to strážci, říkal jsem si, mlčenliví kněží prospěšného a slavného řádu. A připomínal jsem si, že musím pracovat stejně pilně a oddaně jako oni.

Postupem času se na mé procházky kolonádou nabalovaly vzpomínky. Šlo samozřejmě o velké veřejné události – důležitá prohlášení před rojnicí kamer, tiskové konference se zahraničními státníky. Ale byly chvíle, které zahlédl jen málokdo zvenčí – jak se Malia se Sashou předhánějí, která ke mně při nečekané odpolední návštěvě doběhne dřív, nebo jak naši psi, Bo a Sunny, skáčou ve sněhu a packy se jim boří tak hluboko, až mají brady celé bílé. Jak za jasného podzimního dne házím do dálky fotbalovou šišku nebo utěšuju asistenta s osobním trápením.

Tyto obrazy mi často probleskávaly hlavou a vytrhávaly mě z úvah, které jsem zrovna spřádal. Připomínaly mi, jak čas uhání, a někdy mě naplňovaly steskem – přál jsem si, abych mohl vrátit čas a začít znovu. To ale právě při ranní procházce nešlo. Šipka času v tu chvíli směřovala pouze vpřed, o slovo se hlásila každodenní práce, musel jsem se soustředit jen na věci budoucí.

Večer to bylo jiné. Když jsem se vracel domů, aktovku nacpanou dokumenty, snažil jsem se sám sebe zpomalit, někdy i zastavit. Nadechl jsem se vzduchu říznutého vůní hlíny, trávy a pylu, zaposlouchal se do švelení větru nebo bubnování deště. Někdy jsem se zahleděl do světla za sloupovím, na majestátní masu Bílého domu, s jasně osvětlenou vlajkou na stožáru na střeše, nebo se zadíval k Washingtonově památníku, který v dálce prorážel černou oblohu, a občas zahlédl měsíc a hvězdy nad ním nebo blikání přelétávajícího letadla.

V takových chvílích jsem se podívoval nad onou zvláštní cestou – a myšlenkou –, která mě přivedla až sem.

Nejsem z rodiny, která by žila politikou. Prarodiče z matčiny strany pocházeli ze Středozápadu a měli většinou skotsko-írské kořeny. Asi by spadali mezi liberály, zejména podle měřítek svých rodných kansaských městeček za dob velké hospodářské krize, a čile sledovali zprávy. „Když chceš být informovaným občanem, patří to k věci,“ říkávala mi babička, které nikdo neřekl jinak než Toot neboli bábinka (zkráceně ze slova *tutu*, což znamená v havajštině babička), a vykukovala přitom zpoza ranního vydání deníku *Honolulu Advertiser*. Ona ani dědeček nijak zvlášť netíhli k žádné jasné ideologii nebo straně, kromě toho, co považovali za zdravý selský rozum. Zaobírali se prací – babička byla vrchní ředitelkou místní banky, kde měla na starosti